

ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMIDA TYUTORLIK FAOLIYATI: MOHIYATI, VAZIFALARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLARI.

Omonov Urol Sherqobilovich

omonovorol896@gmail.com

Surxondaryo transport va qurilish texnologiyalar texnikumi direktori

Sherqobilova Shaxodat Urol qizi

shahodatsherkabilova@gmail.com

Toshkent davlat tibbiyot universiteti

Annotatsiya

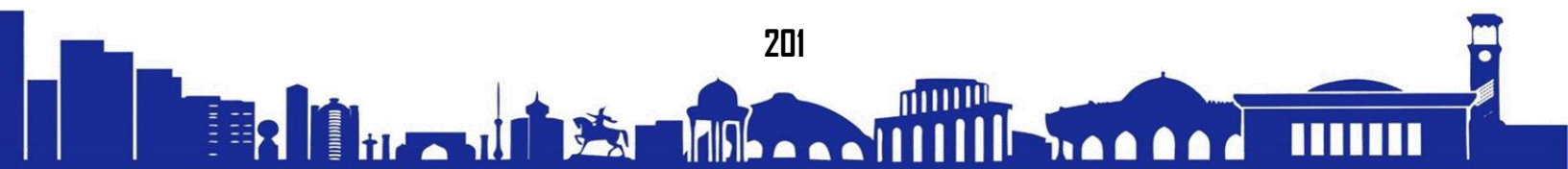
Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim jarayonida tyutorlik institutining shakllanishi, uning asosiy funksiyalari, pedagogik va psixologik asoslari, talaba shaxsini rivojlantirishdagi o'rni keng yoritilgan. Shuningdek, O'zbekiston ta'lim tizimida tyutorlik xizmatini joriy etish bo'yicha qabul qilingan yangi normativ-huquqiy hujjatlar, davlat dasturlari, ilg'or xorijiy tajribalar va o'quv jarayonining sifat ko'rsatkichlariga ta'siri ilmiy manbalar asosida tahlil qilinadi.

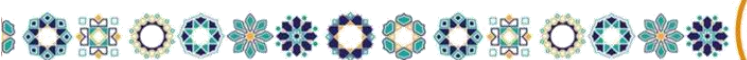
Kalit so'zlar: tyutorlik, ijtimoiy faollik indeksi, motivatsiya, yetakchilik, pedagogik qo'llab-quvvatlash, talaba faolligi, ta'lim samaradorligi.

Аннотация

В данной статье подробно освещены становление института тьюторства в современном образовательном процессе, его основные функции, педагогические и психологические основы, а также роль в развитии личности обучающегося. Кроме того, на основе научных источников анализируются новые нормативно-правовые документы, государственные программы, внедрённые в системе образования Узбекистана по организации тьюторской службы, передовой зарубежный опыт и их влияние на показатели качества учебного процесса.

Ключевые слова: тьюторство, индекс социальной активности, мотивация, лидерство, педагогическая поддержка, активность обучающихся, эффективность образования.

Kirish

Ta'lim jarayonining individuallasuvi, talabanning mustaqil ta'lim olishini qo'llab-quvvatlash, o'quv motivatsiyasini kuchaytirish va shaxsiy rivojlanishga yo'naltirilgan yondashuv bugungi kunning eng muhim talabiga aylangan. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda ta'lim tizimining modernizatsiyasi, kredit-modul tizimiga bosqichma-bosqich o'tish, talabanning mustaqil o'quv faoliyatini oshirish bilan birga **tyutorlik institutiga bo'lgan ehtiyoj keskin ortdi**. Tyutor — talabani o'qitish, yo'naltirish, maslahat berish, shaxsiy ta'lim trajektoriyasini shakllantirishga ko'maklashadigan zamonaviy pedagogik mutaxassis hisoblanadi.

I. TYUTORLIK TUSHUNCHASI VA UNING PEDAGOGIK-METODIK ASOSLARI

1. Tyutorlik faoliyatining mazmuni

“Tyutor” (ing. *tutor* — yo'l-yo'riq ko'rsatuvchi, murabbiy) ta'lim oluvchining individual ta'lim yo'lini rejalashtiruvchi, rivojlantiruvchi va nazorat qiluvchi pedagogdir. U quyidagi faoliyatlarni bajaradi:

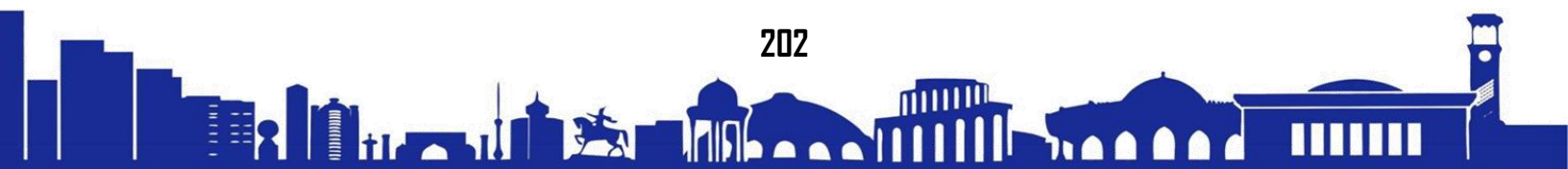
- talabanning o'quv jarayonidagi qiyinchiliklarini aniqlash;
- o'quv rejasini shakllantirishda yo'l-yo'riq berish;
- mustaqil ta'limni rivojlantirish;
- motivatsiyani oshirish;
- psixologik-pedagogik kouçing olib borish;
- talaba kompetensiyalarini baholash.

2. Tyutorlikning ilmiy asoslari

Tyutorlik faoliyatining poydevori quyidagilarga tayangan:

- **Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim nazariyasi (K. Rodjers)**
- **Konstruktivizm nazariyasi (J. Bruner, Lev Vygotskiy)**
- **Faol ta'lim metodlari**
- **Kredit-modul tizimi talablari**
- **Kuzatuv va individuallashtirish pedagogikasi**

II. TYUTORNING FUNKSIYALARI, VAZIFALARI VA KOMPETENSIYALARI

1. Asosiy funksiyalari

- O‘quv-ishlab chiqarish jarayonini boshqarish
- Pedagogik kouçing va mentorlik
- O‘quv jarayonining monitoringi
- Talabaning ta’lim portfelini shakllantirish
- Ijtimoiy-psixologik qo‘llab-quvvatlash
- Individual ta’lim dasturini loyihalash

2. Tyutor kompetensiyalari

- pedagogik kompetensiya;
- kommunikativ kompetensiya;
- diagnostik kompetensiya;
- axborot texnologiyalari bilan ishlash;
- maslahat berish madaniyati;
- konfliktologiya bo‘yicha bilimlar.

3. Tyutorning zamonaviy roli

Bugungi kunda tyutor — bu faqat “nazorat qiluvchi” emas, balki:

- **motivator,**
- **psixologik yordamchi,**
- **shaxsiy rivojlanish maslahatchisi,**
- **kompetensiyalar yo‘lboshchisi.**

III. O‘ZBEKISTONDA TYUTORLIK INSTITUTINING RIVOJLANISHI

1. Normativ-huquqiy asoslar

So‘nggi yillarda tyutorlik faoliyatini rivojlantirish quyidagi hujjatlar bilan qo‘llab-quvvatlanmoqda:

- O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta’lim sifatini oshirishga doir **farmon va qarorlari;**
- Vazirlar Mahkamasining **kredit-modul tizimini joriy etish bo‘yicha qarorlari;**
- “Yoshlar siyosati”, “Ta’lim to‘g‘risida”, “Oliy ta’limni rivojlantirish” davlat dasturlari;
- Oliy ta’lim muassasalarida **talabalar bilan ishlash bo‘yicha tyutorlar faoliyatini tartibga soluvchi** vazirlik buyruqlari.

Ushbu hujjatlar tyutorlik xizmatlarining tashkiliy, metodik va mehnat funksiyalarini huquqiy jihatdan mustahkamlagan.

2. Tyutorlikning joriy etilishidagi dolzarb masalalar

- kadrlar yetishmasligi;
- metodik qo‘llanmalarining kamligi;
- auditoriya yuklamasining oshishi;
- talabalarning mustaqil ta‘limga past tayyorgarligi;
- AKT vositalaridan foydalanish madaniyatining pastligi.

3. Rivojlanish istiqbollari

- raqamli tyutorlik platformalarini yaratish;
- masofaviy tyutorlik xizmatlarini kengaytirish;
- psixologik kouçingni kuchaytirish;
- tajriba almashinuvi bo‘yicha xalqaro loyihalar.

IV. TYUTORLIKNING TA‘LIM SIFATIGA TA‘SIRI

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki:

- talabalarning o‘zlashtirish darajasi oshadi;
- mustaqil ta‘limga bo‘lgan mas‘uliyat kuchayadi;
- o‘quv jarayonining individuallasuvi ta‘minlanadi;
- o‘qituvchi–talaba muloqoti sifat jihatdan yaxshilanadi;
- psixologik muammolar kamayadi;
- talabalarning kasbiy kompetensiyalari barqaror shakllanadi.

V. TYUTORLIK FAOLIYATINING PSIXOLOGIK ASOSLARI

Tyutorlikning samarali bo‘lishi nafaqat pedagogik, balki psixologik yondashuvlarga ham tayangan holda amalga oshiriladi. Tyutor talabaning individual psixotipini, temperamentini, qiziqishlarini, motivatsiya darajasini, stressga chidamliligini hisobga olishi zarur. Zamonaviy psixologik modellar, jumladan:

- G. Gardnerning ko‘p qirrali intellekt nazariyasi,
- A. Maslouning motivatsiya piramidasi,
- Vygotskiyning “yaqin rivojlanish zonasi” nazariyasi,
- K. Rodjersning empatik yondashuvi

tyutorlik faoliyatining psixologik poydevorini tashkil etadi.

Tyutor talaba bilan muloqotni terapevtik, ishonch asosida olib boradi, bu esa o‘z navbatida talaba o‘zida mavjud psixologik to‘siqlarni yengib, o‘quv jarayoniga faol kirishishiga yordam beradi.

VI. TYUTORNING FAOL TA’LIM METODLARIDAN FOYDALANISHI

Tyutor o‘quv jarayonida an’anaviy metodlardan tashqari zamonaviy interfaol metodlardan foydalanadi:

- “Case-study” (vaziyatli tahlil)
- “Mentor–menti” modeli (ustoz-shogird)
- “Coaching sessions” – rivojlantiruvchi suhbatlar
- “Portfolio baholash”
- “Learning trajectory mapping” – ta’lim yo‘nalishini chizish
- “Flipped classroom” – ag‘darilgan sinf
- “Peer learning” – tenglar o‘rgatadi

Bunday metodlar talabaning faolligini oshirib, o‘rganish jarayonini jonlantiradi va individual yondashuvni kuchaytiradi.

VII. XORIJIY TAJRIBADA TYUTORLIK MODELLARI

Dunyo amaliyotida tyutorlik faoliyati turli shakllarda qo‘llanadi:

1. Buyuk Britaniya modeli

- Tyutor har bir talaba uchun **individual akademik maslahatchi** sifatida biriktiriladi.
- Ta’lim jarayonida motivatsiya, ijtimoiy moslashuv va akademik yordamni ta’minlaydi.

2. Finlandiya modeli

- Tyutor psixologik qo‘llab-quvvatlashga ko‘proq e’tibor beradi.
- Talaba bilan haftalik uchrashuvlar asosida ishlaydi.

3. AQSh modeli

- “Academic Advisor” tizimi orqali har bir talabaning 4 yillik o‘qish rejasi tyutor tomonidan boshqariladi.

4. Janubiy Koreya modeli

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073 Volume-3, Issue-12

- Tyutor – o‘qituvchi, psixolog, motivator va IT-maslahatchi sifatida kompleks rol bajaradi.

Ushbu tajribalar O‘zbekiston ta’lim tizimi uchun ham amaliy jihatdan qo‘llash imkonini beradi.

VIII. RAQAMLI TYUTORLIK VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI

XXI asr ta’limi raqamli transformatsiyaga yuz tutgani bois, tyutorlik faoliyati ham IT bilan uyg‘unlashmoqda. Raqamli tyutor:

- **online konsultatsiyalar,**
- **LMS platformalarida (Moodle, Google Classroom) monitoring,**
- **talaba elektron portfeli,**
- **AI asosidagi ta’lim diagnostikasi,**
- **masofaviy o‘quv ko‘rsatmalari,**
- **elektron jadval va individual reja tuzish**

kabi vazifalarni bajaradi.

Kelajakda tyutorlikning ko‘p qismi sun‘iy intellekt yordamida avtomatlashtiriladi, lekin insoniy omil hamisha muhim bo‘lib qoladi.

IX. TYUTORLIK TIZIMINI O‘ZBEKISTONDA TAKOMILLASHTIRISH BO‘YICHA TAKLIFLAR

1. Tyutorlar tayyorlash bo‘yicha alohida sertifikatlash dasturlarini joriy etish.
2. Har bir OTMda “Tyutorlik markazlari” tashkil etish.
3. Tyutorlar malakasini oshirish uchun xorijiy tajriba almashinuvi loyihalarini yo‘lga qo‘yish.
4. Raqamli platformalar asosida masofaviy tyutorlik tizimini yo‘lga qo‘yish.
5. Har bir I kurs talabasi uchun individual tyutor biriktirish.
6. Tyutorlikning mehnat o‘rtacha normasi va maosh tizimini takomillashtirish.
7. Psixolog–tyutor modelini joriy etish.

X. Nazariy tahlil asosida umumiy ilmiy xulosalar

- Tyutorlik – shaxsga yo‘naltirilgan ta’limning eng muhim bo‘g‘ini.

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073 Volume-3, Issue-12

- Talabani faqat o‘qituvchi emas, balki maslahatchi, psixolog, motivator ham qo‘llab-quvvatlaydi.
- Tyutor o‘quv jarayoniga innovatsion yondashuvlarni kiritadi.
- O‘zbekistonda tyutorlik tizimi yangi bosqichga ko‘tarilmoqda, lekin metodik baza va kadrlar tayyorlash yo‘nalishlari kengaytirilishi lozim.
- Raqamli texnologiyalar tyutorlik xizmatining samaradorligini oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ–5413-son qarori, 2024-yil — ta’lim sifatini oshirish.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish” farmoni.
3. Oliy ta’lim tizimida kredit-modulni joriy etish to‘g‘risidagi VMQ.
4. “Ta’lim to‘g‘risida” Qonun (yangi tahrir).
5. O‘zbekiston Respublikasi “Yoshlar siyosati to‘g‘risida”gi Qonuni.
6. OTMLlarda tyutorlik faoliyatini tartibga solish bo‘yicha Oliy ta’lim vazirligi yo‘riqnomasi.

Pedagogika bo‘yicha manbalar

7. Hasanboeva O., Yo‘ldoshev J. “Pedagogika”.
8. Ziyomuhamedov B. “Pedagogik texnologiyalar nazariyasi”.
9. Qurbonov A. “Ta’lim jarayonini individuallashtirish”.
10. To‘raqulov N. “Innovatsion ta’lim metodlari”.
11. Rasulov A. “Pedagogik psixologiya asoslari”.
12. Usmonxo‘jaeva R. “Kouching texnologiyalari ta’limda”.

Xorijiy ilmiy manbalar

13. Wood D. *Tutor’s role in personalized education.*
14. Bruner J. *Constructivist learning theory.*
15. Rogers C. *Person-centered learning.*
16. Gardner H. *Multiple intelligence theory.*
17. Kolb D. *Learning cycle and experience-based education.*

Xulosa

Tyutorlik institutining joriy etilishi ta'lim sifatining oshishiga, talaba shaxsining rivojlanishiga, ijtimoiy faollik va kasbiy kompetensiyalarning shakllanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Tyutor — zamonaviy ta'limning asosiy figurantlaridan biri bo'lib, o'quv jarayonini individuallashtirish, talaba manfaatlariga moslashtirish va sifat ko'rsatkichlarini oshirishda strategik ahamiyatga ega.

O'zbekiston ta'lim tizimida tyutorlik faoliyatining bosqichma-bosqich takomillashuvi ta'limning raqobatbardoshligini oshiradi va xalqaro standartlarga moslashuvni jadallashtiradi.